

International Association of
the Karlstadmodel

Projektrapport 2019:2

Är det mödan värt?

Språkträning sett ur 12 finlandssvenska
föräldrars synvinkel

Eivor Hansén

”

Vi vet inte hur ert barns tal kommer igång, men erfarenheterna säger att barn med Downs syndrom har försenad språkutveckling” sa den pedagogiska handledaren till de nyblivna föräldrarna. De fick höra att det finns något som heter Karlstadmodellen och att det kunde vara bra. De skrev under ett samtyckes-dokument och gav sig in i något för dem helt nytt och okänt.

”

Jag var en av dessa nyblivna föräldrar. Mitt barn är nu 9 år och vi har under hans uppväxt lutat oss mot Karlstadmodellen. Mitt intresse för språk och språkutveckling har vuxit i takt med sonens språkutveckling och jag är certifierad handledare sedan några år.

Jag har intervjuat 12 finlandssvenska mammor som alla har barn med Downs syndrom. Barnen är födda mellan 2006-2013 och tio av de tillfrågade bor i Österbotten medan två bor i Egentliga Finland. Under deras första tid med Karlstadmodellen fanns det två personer som jobbade som handledare, en i Österbotten och en i södra Finland.

Föräldrarna i den här intervjun var enbart positiva i nuläget. De inser vad träningen från tidig ålder gjort för barnen och ställer sig positiva inför nyinläring. Men handledaren kunde ha varit mera tydlig i instruktionerna i början och uppmanat till nätverk. De flesta sa nämligen att träningen var tidskrävande och att största biten föll på mammas lott. Det gav en negativ känsla till en början innan man såg några resultat. En märkbar positiv vändning kom när barnen lärde sig dialog och turtagning.

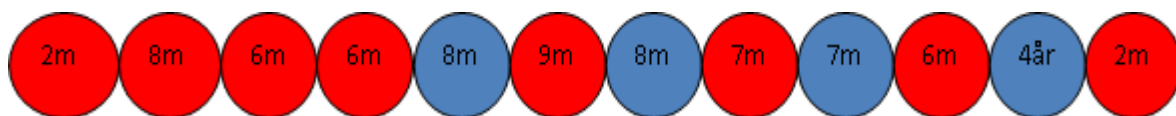
I skrivande stund, hösten 2019, finns endast sex certifierade handledare i Finland och ingen av dem jobbar på heltid med Karlstadmodellen. Men inom habiliteringen och bland Kårkulla samkommuns pedagoger är Karlstadmodellen bekant. Kårkulla är den viktigaste producenten av svenskspråkig service för personer med intellektuell- eller annan funktionsnedsättning i Finland.

I det följande presenterar jag de 9 frågor jag ställde i intervjuerna. Under varje fråga är exempel på svar och en sammanställning av svaren.

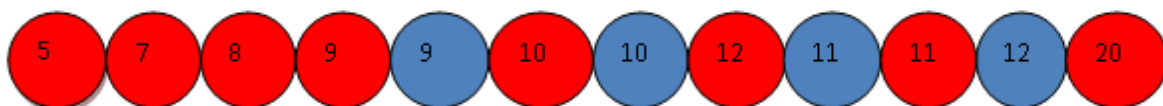
1. När kom ni i kontakt med Karlstadmodellen och när inleddes språkträningen?

Samtliga föräldrar säger att de fick information om Karlstadmodellen i ett tidigt skede, när barnen var 2-3 månader gamla. Informationen kom via Kårkullas lokala omsorgsbyrå. Den egentliga träningen kom igång genast med de barn som inte hade fysiska bekymmer med sjukhusvistelser och operationer. Vi vet att det händer mycket hos det lilla barnet under det första levnadsåret och det är glädjande att höra att de allra flesta barn och deras familjer i denna intervju kommit igång med systematisk språkträning innan 9 månaders ålder. Ett barn startade språkträning senare, vid fyra års ålder efter att familjen flyttat till ort där handledare fanns.

Åldrar då barnen påbörjade språkträning.
Röda cirklar= flickor, blåa cirklar= pojkar, m= månader

Barnen är idag (hösten 2019) i åldern 5-20 år:

2. Hur upplevdes övningarna i början?

Så där ja. Alla var igång! Det jobbades med lyssningsövningar, diskrimineringsövningar med dockorna Babba, Bibbi, Bobbo, Dadda, Diddi och Doddo. Mimiken poängterades och föräldrarna fick lära sig att vänta ut barnens respons, att inte skynda.

I detta nybörjarskede menar samtliga mammor att de inte var riktigt säkra på varför de gjorde allt detta. De fick veta av handledarna att språkträning är som ett pussel. Att övningarna behövs för att lägga grunden för talet.

"Trots att hon var så liten kändes det bra att kunna jobba med henne. Det var en känsla av att ha kontroll och att jag kunde göra något bra för att hjälpa henne".

”Ändå kändes det flummigt och vagt, men vi gjorde våra övningar”.

”Jag hade svårt att se idén med träningen när barnet var så litet och okoncentrerat”.

”Det kändes så himla seriöst, jag hade önskat att jag kunnat göra träningen enkel och rolig då i början”.

”Det hände att jag tänkte: varför gör vi detta? Total hopplöshetskänsla!”

”Vi tyckte lyssningsövningarna kändes underliga att göra, men litade helt på informationen vi fick av handledaren. Det skulle visa sig vara rätt beslut!”

Stödtecken var däremot något som föräldrarna hade lättare att ta till sig. De fick teckenkurser i hemmen och samlade familjen och tjocka släkten. Syskonen var engagerade och det blev en gemensam grej som enade. Många mammor säger att det var belönande att se hur tecknandet stödde talet eller att se hur barnet efterhand gjorde sig förstått genom att använda stödtecken. En mamma sa dock att trots att halva släkten engagerat sig SÅ på teckenkursen, såg hon inte röken av några tecken när kursen tog slut. Själva tappade den familjen också lusten och skyllde på att flickan började prata mer och mer.

När barnen blev lite äldre upplevdes övningarna mera meningsfulla. Barnen tyckte om docklekar och blåsövningar/munmotorikövningar. Babba, Bibbi och Bobbo var favoriter hos de flesta. En pojke som kom väldigt sent igång med talat språk kunde fort säga namnet på de olika figurerna!

”Då blev det mera intressant att språkträna och vi fick en dialog. De äldre syskonen kunde också hjälpa till och träna. De upplevde det som en lek!”

Övningarna handlade mycket om dialog, turtagning och att jobba med kategorisering- utöka ordförrådet.

3. Hur ofta fick ni handledning?

Handledning fick samtliga barn hemma. Ett barn inledde sin språkträning med Karlstadmodellen först vid fyra års ålder när familjen precis hade flyttat och pojken började i dagis. Handledaren besökte det barnet både hemma och på dagis. Med lite variation från kommun till kommun gavs handledning varannan eller var tredje vecka. Så fortsatte det tills barnen började i förskola, alltså året innan skolstart. Vissa barn fortsatte med den egna handledarens vägledning även i dagis/förskola, men flertalet jobbade med specialpedagoger som fick instruktioner av utbildad handledare i KM.

”Det kändes bra. Handledaren hjälpte oss att se framsteg”.

”Jo, vi gjorde våra läxor, men vi gick konstant omkring med dåligt samvete för att vi inte riktigt hann med allt. Det var så mycket annat kring barnets hälsa som skulle fokuseras på och KM övningarna tog mycket tid”.

4. Hur länge hade ni kontakt med handledaren?

-Tills barnet började skolan vid 7 års ålder (6 barn)

-Tills barnet började förskolan vid 6 års ålder (5 barn)

-Tills barnet fyllde tre år. (1 barn)

5. Vem jobbade med barnet? Hade ni nätverk?

"För oss var det viktigt att båda föräldrarna visste vad som ska övas och varför. De äldre syskonen var ofta med och likaså farmor. Nu på senare tid är det mest jag och talterapeuten som övar på specifika saker. Nätverk har vi inte haft."

"Det var mest jag som tränade med dottern. Storebror var med på ett hörn ibland. Vi samlade folk och försökte ha nätverk men det var knepigt. Folk visste inte vad som förväntades. Kanske det blev för många inblandade?"

"Nätverk kändes luddigt. Det var nog mest mamman som körde någon kort grej hemma då och då."

"Hos oss var det handledaren och assistenten som jobbade mest med pojken. Hemma gjorde vi så gott vi kunde enligt de råd vi fick via hembesöken."

Av dessa tolv tillfrågade har ingen byggt upp nätverk. Det framgår av svaren att ingen riktigt förstått vitsen med det och här brister det i informationen och konkreta tips från handledaren. Kanske också att det känns svårt att starta nätverk som förälder om du saknar tillräckligt med kunskap. I Finland har vi ytterst få utbildade handledare i KM och därmed väldigt lite resurser för nätverk.

Mammorna upplever att de stått för den största biten av språkträningen hemma. Syskon och pappor/farmödrar och mostrar har figurerat och varit intresserade, men huvudansvaret har mödrarna haft.

6. Såg ni konkreta resultat av att jobba enligt Karlstadmodellen? Ge gärna exempel!

"Då förstod jag inte vitsen med allt material som skulle tillverkas. Nu efter några år kan jag se att det lade grunden till sonens intresse för läs och skrivinläringen".

"Idag skulle jag nog ha en mera lättsam inställning till de uppgifter och övningar vi fick av handledaren" säger en mamma.

Fyra av barnen använder ännu stödtecken som stöd till talet i sin kommunikation. Alla tillfrågade använder stödtecken i förskola/skola i någon mån. T.ex. i nyinläring eller i rutinmässiga situationer såsom morgonsamling, sångstunder, matramsa m.m.

”Ett konkret exempel av språkträningen är att vårt barn älskar att jobba! Hon har blivit van från liten att sätta sig ner och koncentrera sig. Nu har vi stor nytta av det i skolan.”

”Jag märker att vår pojke lär sig nya ord och begrepp mycket lättare om han får teckna samtidigt! Han har då mycket lättare att fokusera.”

”Utan KM skulle vi inte ha samma redskap för inläringen. Ingen struktur att tala om, det är den som har varit ryggraden! Plus att ha någon som leder oss vidare”.

”Vår dotter skulle ha legat minst ett år efter utan denna träning!”

”Min flicka som nu är snart 13 vill bokstavera med handtecken när hon skriver längre ord”.

”Att ligga steget före har varit största lärdomen. Det är belönande för alla när man ser de små framstegen som vi bäddat för och tränat på innan.”

”Orden blir tydligare månad för månad. Med stöd av tecken, kroppsspråk och mimik har vi kommit långt. Trots att det går sakta”.

”Vår son skulle inte vara så delaktig i diskussioner som han nu är utan KM! vi har satsat massor på att träna turtagning, bygga ordförråd och meningar. Han har ett rikt språk”.

”Jag är glad att vi jobbade med KM. Det gav oss förtroende att tro på olika vägar till språk och kunskap”.

Den största glädjen jag kan utläsa ur intervjusvaren är vändningen som kom när barnen började respondera, kommunicera och teckna. Hoppet som tänds hos föräldrarna när de märker att barnens språk utvecklas hela tiden. Det motiverar till att träna vidare och ger aha-upplevelser av vad Karlstadmodellen egentligen är.

7. Fortsatte språkträningen i liknande struktur när barnet började dagis/förskola?

Inte riktigt, svarar föräldrarna unisont. Talterapeuter och specialpedagoger jobbar mera med sitt eget material med barnen nu. Det har varit mycket munmotorikträning och rytmer och ramsor. Men sju föräldrar nämner att det varit guld värt att ha Karlstadmodellens handledaren med på möten i dagis/förskola/skola.

”När vår pojke var fem fick vi igång ett professionellt nätverk som träffades med fem veckors mellanrum. Duktiga pedagoger delgav sin planering, vi valde ut viktiga ord och begrepp och så delade vi på uppgifterna; hur skulle de göra i grupp och vad görs med assistenten? Ofta var terapeuterna också med på våra träffar. Vet du hur mycket språkträning en fysioterapeut kan jobba med under en timme?!”

De som fått igång ett professionellt nätverk i dagis/förskola var väldigt nöjda. Samtliga nämner en lättnad över att se helheten, både det språkliga och sociala. Hur barnet fungerar i en grupp

och vikten av att ligga steget före. Lättnaden av att veta vilket stoff som tas upp i gruppen inom kort och hjälpas åt att förbereda barnet säger föräldrarna att känns som det absolut viktigaste.

"Hon ges ju en ärlig chans då!"

8. Just nu

Nu ligger ganska mycket fokus på skoluppgifter för de flesta.

"Vår flicka (5 år, fyller 6 i februari) har precis börjat i förskoleklass och hon har en strålande lärare som varit med länge och är insatt i KM. De ligger steget före, tecknar och vi får hemläxor ibland för att hon ska känna sig delaktig inför t.ex ett tema som är på kommande".

"Nu har vår flicka (7 år) börjat skolan och det har gjort henne gott. Hon har varit rastlös och haft svårt att fokusera, men nu klarar hon av att sitta ner. Nu kan vi jobba bättre med henne hemma också. Vi tar fram någon uppgift vi fått av handledaren ibland. Härligt att se framstegen!"

"Nu jobbar dottern (10 år) med talterapeut och går i en klass med fokus på språk och kommunikation. Inte KM, men de har liknande arbetsätt. Det är en njutning att se hur HON njuter av att lära sig! Hon kan läsa, skriva och räkna och lämnar bara bort enstaka ord i talet ibland."

"Jag hoppas skolan har resurser till att fortsätta jobba enligt KM ännu flera år framöver! Vår pojke (11 år) behöver det och jag är så nöjd med skolans tankesätt. De har tack vare handledaren och nätverket fått talterapeuten intresserad av KM".

"Vår pojke (12 år) har lärt sig läsa! Det har riktigt blommat upp i höst. Superbra assistent och speciallärare har han som vet vad de gör. De får kontinuerligt handledning av KM handledare. Hemma är det vardagssysslor och läxor som gäller, ingen specifik träning mera".

"Vår dotter (20 år) läser i princip vilken bok som helst idag. Hon har ett stort ordförråd och skriver mycket. Hon skriver brev och tycker om att skriva av böcker".

9. Tycker du det har varit värt att jobba med Karlstadmodellen? Skulle du rekommendera det åt andra?

Samtliga 12 är rörande överens om att det *absolut* varit mödan värt att språkträna enligt Karlstadmodellen! Trots att det känts råddigt, luddigt och lite övermäktigt till en början så har de alla sett resultatet och framförallt vitsen med det i efterhand. En önskan om att handledaren kunde ha gett tydligare riktlinjer genast från början skulle kanske ha gjort det lättare. De föräldrar som hade en pedagogisk utbildning förstod terminologin bättre, vilket flera gånger nämns i intervjun.

"Jag vet ju inte hur det hade varit utan KM...jag vill inte ens tänka!"

”Jag levde det första året i någon slags chock över att vi fått ett barn med funktionsnedsättning. Att fokusera på språkträning mellan mediciner och sjukhusspring kändes oviktigt och livsviktigt på samma gång. Jag tvingades fokusera på annat. Detta var något jag som mamma äntligen själv kunde göra för att hjälpa mitt barn”.

”Jag skulle nog rekommendera KM åt andra men föreslår att man sätter fokus på att lära sig genom lek. Då kanske det inte skulle kännas så betungande för vuxna och barn”.

”Nu när vi har jobbat med KM:s tankesätt under så många år har det blivit en livsstil! Det känns som en självklar del av vår vardag. Att ligga steget före och se hur barnet följer och utvecklas är spännande. Hur långt kan vi gå? The sky is the limit!”

Sammanfattningsvis

Karlstadmodellen som språkträningsmodell skulle vara otroligt värdefull och uppskattad. Tyvärr har vi för tillfället ingen handledare i Finland som jobbar med det på heltid, vilket gör att vi har många barn som får enbart punktinsatser i språkträning i form av talterapi och stödteckenkurser. Först i dagisålder får barnen, om de har tur, en specialpedagog som känner till Karlstadmodellen och kan plocka in övningar och material efter Irene Johanssons böcker.

Vi certifierade handledare har ett stort arbete framför oss om vi vill att Karlstadmodellen fortsättningsvis ska finnas kvar i Finland. Men det kanske vore mödan värt att slå sina kloka huvuden ihop? Kårkulla står inför stora omstruktureringar och nyrekryterar inte handledare. Vi certifierade handledare som jobbar inom skolvärlden har förstås stor nytta av vårt kunnande i arbetet med barn med språkstörning, men just nu finansierar ingen specifik handledning i Karlstadmodellen.